

נשאלתי אם מותר מן הדין לעשן סיגריות ביום תשעה באב. ונפקא מינה למי שמצטער הרבה אם לא יעשן בתענית.

(א) בבבבכות /בבבכות/ (יד) בעו מר' אמי השרוי בתענית מהו שיטעום, אכילה ושתיה קביל עליה, והא ליכא, או דילמא הנאה קביל עליה והאיכא, א"ל טועם ואין בכך כלום. תניא נמי הכי המטעמת א"צ ברכה, והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום. ועד כמה, ר' אמי ור' אסי טעמי עד שיעור רביעתא. ובתוס', או דילמא הנאה קביל עליה, האי לישנא משמע דמיירי בתענית יחיד שקבל עליו, אבל בתענית הכתוב לא. ע"כ. ובתשו' רב שרירא גאון בשערי תשובה (סי' שכד) כ', שאף ביוהכ"פ מותר לטעום. ע"ש. והמאירי ברכות שם, כ', מקצת גאוני ספרד כתבו שלא הקילו בכך אלא בתענית יחיד, הא בת"צ או אחד מתעניות הכתובים לא. ואיני רואה מה הפרש בין זה לזה. עכ"ל. והרא"ש (פ"ק דתענית סי' טו) כ' בשם ה"ר יהודה אלברצלוני, לבד מיוהכ"פ וט"ב שאסור. ע"כ. ולכאורה יש להסביר טעם החילוק בין ט"ב לשאר תעניות הכתובים, ע"פ דברי הריטב"א ר"ה (יח): אהא דאמרין התם, מאי דכתיב כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה, קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום יהיה לששון ולשמחה, יש גזרת המלכות צום. אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענים רצו אין מתענים. אי הכי תשעה באב נמי, שאני ט"ב הואיל והוכפלו בו צרות. ע"כ. וכתב הריטב"א (דמכין דברצו תליא מילתא), אפשר דבעו קבלה מבעוד יום כתענית יחידים, משא"כ בט"ב באב דלא תלי ברצו וא"צ קבלה, אסור לטעום. ע"כ. אלא שאין זה מספיק, חדא דהא אף בתענית שגוזרים על הצבור, נראה מד' הטוש"ע דטועם ופולט, ואע"פ שא"צ לקבלם. וכמ"ש בטוש"ע (סי' תקסב סי"ב). ע"ש. וכ"כ להדיא בב"י (סי' תקסז). ועוד דאנן קי"ל דלא כהריטב"א, ואין מקבלים אף שאר צומות הכתובים. וכמו שכתב להדיא הרמב"ם בתשובה (הוצאת פריימן, ירושלים תרצ"ד סי' קיט). וכ"כ המאירי בחיבור התשובה (עמוד תק"צ). וכן דעת מהר"ם מרוטנברג בתשו' (סי' סג). וכ"כ בפשיטות הלבוש והא"ר ושאר האחרונים (שם). וכל המשנה ברורה, שאף לדברי החולקים בתענית שגוזרים על הצבור, וס"ל שצריכים קבלה, מ"מ בודאי מודים בד' צומות שא"צ קבלה. ע"ש. וכ"כ בכף החיים (שם ס"ק עג), דלכ"ע תעניות הכתובים א"צ קבלה. (ולא הביאו דברי הריטב"א הנ"ל). ע"ש. וכן מוכח להדיא בב"י (סי' תקסז). ע"ש. וכן עמא דבר.

(ב) ובתשו' הריב"ש (סי' רפז) כתב, ובס' אורח חיים (סי' תקסז) כ' דביוהכ"פ וט"ב טעימה אסורה, עשה שאר תעניות כתענית יחיד, כיון דברצו מתענים אוקמינהו. עכ"ל. וכ"כ מרן הב"י בשם הריב"ש בתשו'. ומשמע דט"ב לא תליא ברצו כלל. ומדברי קבלה חייבים להתענות. ואיכא למידק עלה ממ"ש בחי' הרשב"א מגילה (ה:), דט"ב נמי בכלל רצו מתענים רצו אין מתענים, דהא בכלהו כתיב שמחה, והא דמחמירין בט"ב הנהגת הדורות היתה, הואיל והוכפלו בו צרות, כמ"ש בר"ה (יח): הילכך רצה רבי לעקור ט"ב, ולא חשיב מבטל דברי ב"ד חבירו. ע"ש. וכיו"ב כתב הריטב"א שם. (וע"ע בחי' הריטב"א ר"ה שם). ולכאורה נראה שכן הוא ג"כ דעת הרמב"ם (פ"ה מה' תענית ה"ד). שכל ז"ל: ד' ימי צומות אלו הרי הן מפורשין בקבלה, צום הרביעי וצום החמישי וכו'. (ה"ה) ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות ובי"ג באדר וכו'. ע"ש. ומוכח שאין זה אלא מתורת מנהג. וכ"כ נאמן ביתו של רבינו הוא הרב המגיד ז"ל, שתלה רבינו ענין זה במנהג, כמ"ש בגמ' רצו מתענים וכו'. ע"ש. אלמא דאף תענית דט"ב ברצו תליא מילתא מדינא, ולא הוי חובה מד"ק. וא"כ אמאי אסרו לטעום ולפלוט בט"ב יותר משאר צומות.

(ג) אלא דמשום הא לא אירא. שכיון שמקור דין זה הוא מהר"י אלברצלוני. י"ל דאזיל לטעימה דפליג על הנך רבוותא הנ"ל וכמ"ש להדיא בס' האשכול ח"ב (עמוד טז), בשם הר"י אלברצלוני, דט"ב באב איתיה חובה מדברי קבלה. ע"ש. וכן מוכח בס' העיטור (הל' מילה דנ"ג סע"ב ורע"ג) דט"ב לא תלי ברצו משא"כ שאר תעניות. ע"ש. וכן הובא בס' שבלי הלקט ח"ב (הלכות מילה ס"ד ס"ד). ע"ש. ולכאורה כן מוכח ג"כ מד' רש"י במגילה (ה) שכל, האי דנקט ט"ב משום דהוכפלו בו צרות וכו', אבל שאר צומות רצו מתענין. ע"כ. וי"ל. ומש"ה קפדינן אטעימה בט"ב. אולם בתשובת הגאוני בשע"ת

(סי' עז), הובאו ד' הר"י אלברצלוני בסגנון אחר. ע"ש. וע' בנחל אשכול שם שכל באמת לתמוה, דהא לענין דברי קבלה אין חילוק בין ט"ב לשאר צומות, שהפסוק שמצווה על ארבע תעניות פוטר מכלם בזמן שאין שמד. וכ"כ הרשב"א והריטב"א. וע' בט"ז (סי' תקנד ס"ק ד) שדייק ממה שהתיר ר"ת ליולדת לאכול בצום גדליה, אע"ג דמד"ק הוא וד"ק כד"ת, אפ"ה מותר, כיון דרצו אין מתענים. אלמא בט"ב דלא תלי ברצו אסורה לאכול. ולענ"ד ה"נ בט"ב בזה"ז דלאו מד"ק הוא, אלא תקנת חכמים אחר חרבן בית ב' כיון שהוכפל בו החרבן וכו'. ע"ש. אולם בשו"ת אבני נזר חאו"ח ח"ב (סי' תקמ) כ', שגם ט"ב תלוי ברצו, וכמ"ש הרשב"א והריטב"א. ודלא כהט"ז שלא ראה דברי הראשונים, ע"ש. וכ"כ בשו"ת שמן ראש (סימן סו). וע"ש. ועכ"פ דברי הטוש"ע אכתי ק', דמה ראו להחמיר בזה בט"ב יותר משאר צומות, כיון שדעת הפוסקים הנ"ל שאף בט"ב ברצו תליא מילתא. וע"ע בשו"ת הרמ"ץ (ס"ס לט) ד"ה המורם, שהעלה דט"ב בזה"ז אינו מד"ק כלל. ע"ש. וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (ר"ס רפט). ובס' ערוך לנר ר"ה (יח:). ע"ש. וע' בס' מאורי אור (באר שבע די"ד ע"ב) שכל, שמענו שכבר הקילו הקדמונים, לסיים תעניתם בי"ז בתמוז ובט' באב מבעו"י גדול, בשעת חשיכה לרוב גלות ישראל. ואף שתענית שלא שקעה עליו חמה לאו תענית הוא. שאני הכא דמעיקרא לא קבלו יותר מרוב ישראל. ע"ש.

(ד) איברא דחזי הוית למרן הב"י (סי' תרפו) שהעתיק לשון הרמב"ם הנ"ל בזה"ל: נהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות ב"ג באדר. ע"ש. ולפ"ז לא קאי הרמב"ם אדלעיל דהיינו ד' צומות, דהנך מד"ק נינהו, אלא קאי רק על תענית י"ג באדר. וזה דלא כנוסחתינו והיא ג"כ נוסחת ה"ה, נהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות ובי"ג באדר (בוא"ו). דמשמע דקאי נמי אדלעיל. ולפע"ד כן מורה משפט הלשון שלפי נוסחתינו היל"ל נהגו כל ישראל להתענות בזמנים אלו ובי"ג באדר, וממ"ש בזמנים אלו להתענות, מוכח דר"ל שנהגו בזה"ז להתענות ב"ג באדר. וכן ראיתי בשו"ת משכנות יעקב מקרלין (סי' קלו) שכל, שלדעת הרמב"ם כל הצומות חיובן מדברי קבלה, ומ"ש נהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות ובי"ג באדר וכו'. נלע"ד ברור ופשוט דהוא"ו של ובי"ג באדר הוא ט"ס, וצ"ל בי"ג באדר, דהאי לחוד תליא במנהגא. ומ"ש הרב המגיד בזה הוא תמוה, וכ"מ מדקדוק הלשון. ומיהו רוב הפוסקים פליגי וס"ל דג' צומות תלויים ברצו וכו'. ע"ש. וכ"כ עוד בספרו קהלת יעקב בתשו' (חחו"מ סי' ב די"ד ע"ב), שלפ"ד הרמב"ם כל ד' צומות לא תליא ברצו אף בזה"ז, ומש"ה השמיט מ"ש בגמ' אין שמד ואין שלום רצו מתענים וכו'. ע"ש. ואילו היה רואה דברי מרן הב"י הנ"ל היה שמח לקראתו. וכן ראיתי להרב מעשה רוקח פ"ה מה' תענית שכל, דבדפוס אמסטרדם הנוסחא ובי"ג באדר, ונראה שהוא ט"ס וצ"ל בי"ג באדר. ע"ש. ולפלא שלא ראה דברי ה"ה במקומו.

(ה) וכן בקדש חזיתיה להרב מאמר מרדכי (סי' תרפו סק"ב), שג"כ האריך קצת להשיג על דברי הרב המגיד הנ"ל, שהוא תמוה, דהא ט"ב אסור מדינא אף בזמן שאין שמד, כמבואר בש"ס וכמ"ש ה"ה גופיה. ומאחר שכן א"א לומר שהרמב"ם יכתוב דרך כלל על הד' צומות שתלויים במנהג. ואין ספק שנוסחת ה"ה היתה ובי"ג באדר, וזה הביאו לכל הדוחק הזה, אבל לפי הנראה לא היה לו לה"ה להשגיח בוא"ו יתירה זו מכח הקושיא הנ"ל. ועוד שכן מוכח מדקדוק ל' הרמב"ם וכו'. ע"ש. וע' בס' יד אבשלום (סי' תקמט), שכל להשיב בזה ע"ד המאמר הנ"ל, וכ', שאף שט"ב אסור מדינא, מ"מ סתם הרמב"ם בזה וכו', והכל יודעים שהוא אסור מדינא. וע"ש שהאריך לקיים ד' ה"ה. והנה נעלם מעיני קדשם דברי הרשב"א והריטב"א דט"ב אינו אסור מדינא, אלא ברצו תליא מילתא. וזוהי דעת ה"ה, כי סברא זו לא נפלאה ולא רחוקה היא, ובחנם תמה עליו המאמר בזה. [ועוד דאכתי לא איפרק מחולשא, מה שסתם הרמב"ם (לפי נוסחת מרן הב"י, בי"ג באדר), שכל ד' צומות מפורשים בד"ק, ולא הביא מ"ש בגמ' דשאר צומות ברצו תליא מילתא. וכ"ה ד' הפוסקים]. ועכ"פ לכאורה נראים דבריו נכונים, במה שהחליט שהנוסחא האמתית היא בי"ג באדר. ולפ"ז י"ל דט"ב הוי מד"ק, וכדברי המשכנות יעקב הנ"ל. אולם ראיתי לרבינו מאיר המעילי בס' המאורות (תענית ל עמוד ש"י) שאף שהביא גירסת הרמב"ם בי"ג באדר בלי ו', סיים, והרב השמיט הא דאמר' בגמ' אין שמד ואין שלום רצו מתענים, ויפה כיון, שכיון שכתב שכבר נהגו כל ישראל להתענות בימים של צומות אלו, אסור לנהוג בהם קולא, ואין הדבר תלוי ברצו, אלא אפי' לא רצו חייב כל אחד ואחד להתענות. כדאמר' כה"ג בפסחים (נ: גבי בני בישן. ע"כ. אלמא דלעולם אין האיסור אלא מהמנהג

שנהגו. וכמ"ש כיו"ב הארחות חיים (הלכות תענית סוף אות יח) בשם הרמב"ן. (וע' שם אות יט. ודו"ק). וכ"כ בחי' הריטב"א (תענית כו:) סוף ד"ה ועל. ע"ש. וע"ע בשו"ת צפחת בדבש (סי' לב) שהעלה כדברי הרב המגיד דברצו תליא מילתא. ע"ש"ב. וע' בלשון הרמב"ם (פ"א מה' תענית הי"ד). ובס' בית אהרן (מע' ת אות ה). ובעינים למשפט (ברכות יד) ד"ה אך. ודו"ק.

(ו) וגם הלום ראיתי להשד"ח בפאת השדה (בין המצרים, סי' ב אות יד) בד"ה שוב, שהביא מ"ש בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג האחרונים (סי' טו), להעיר ע"ד הט"ז (סי' תקנד) שכ' דט"ב לא תלי ברצו, דבאמת א"א לומר בשום אופן דט"ב הו' ד"ק ממש וכד"ת דמי, כיון שכל הד' צומות בחדא מחתא מחתינהו הנביא, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, ומ"ש שאני ט"ב שהוכפלו בו הצרות, היינו דאף דבפי' דקרא שוה ט"ב לשאר צומות, מ"מ אחר החרבן קבלוהו לחובה. וכן מוכח מדברי הרמב"ם בפ' המשניות (ר"ה יח) ובחבורו (פ"ה מה' תענית) ובדברי ה"ה שם. וכ"כ בחי' הרשב"א. וכו'. ע"ש. וכו' ע"ז השד"ח שדבריו ברורים ונכוחים. ע"כ. וק"ק שלא זכר שיש בדברי הרמב"ם הנ"ל כמה עיקולי ופשוטי, וכמבואר באחרונים הנ"ל. והראיה שכ' מפ' הרמב"ם, הנה ז"ל בפ' המשניות: ובבית שני לא היו מתענים לא בי' בטבת ולא בי"ז בתמוז, אלא מי שהיה רוצה היה מתענה, ומי שלא היה רוצה לא היה מתענה. ומפני זה לא היו (השלוחים) יוצאין על טבת ותמוז. ואמר השי"ת צום הרביעי וצום החמישי וכו', נראה כמי שנתן בידם הבחירה, רצו אין מתענין, ואע"פ שהיה הרשות בידם שלא להתענות בט"ב, היו מתענים בו מפני תכיפת האבל שאירעו בו. עכ"ל. והנה הוכיח מסוף דבריו שאף ט"ב הוא בכלל רצו מתענים, ובאמת שאינו ראיה לדידן, דהתם בזמן בהמ"ק מיירי וכמבואר בדבריו, ולעולם לדידן הו' מד"ק, וכמ"ש בחבורו, וכדברי הט"ז.

(ז) אולם עיקר פירוש הרמב"ם בזה תמוה, שבודאי היה אסור להתענות בד' צומות בזמן הבית, וכדאיתא בר"ה (יט), ותיפוק ליה דהו"ל יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם, לא נצרכה אלא לאסור יום שלפניו. ע"ש. דמוכח שאסור להתענות. ועוד שהרי הרישא דמתני' דקאמר על ששה חדשים יוצאים וכו', ולא נפקי אתמוז וטבת, מיירי אחר החרבן, דהא מסיים במשנה: וכשהיה בהמ"ק קיים יוצאים אף על אייר מפני פסח קטן. וא"כ היכי מפרש לה הרמב"ם בזמן הבית, וכן סוגית הש"ס מוכיחה היפך דבריו. (וכבר ראיתי להגאון משכנות יעקב שהתפלא על הרמב"ם, איך יפרש כולה סוגיא דהש"ס, דפריך, ואילו אתמוז וטבת לא נפקי וכו', דאיירי בזמן החרבן, כדמוכח ממתני' דקתני ובזמן שבהמ"ק קיים וכו', ואפ"ה משני דתליא ברצו. ע"ש). ובאמת שכבר עמד על פי' הרמב"ם הנ"ל, בשו"ת הרשב"ץ ח"ב (סי' רעא), וכו', דמה שמפרש לה הרמב"ם בזמן הבית, א"א לומר כן, דהתנן בסיפא דמתני' ובזמן שבהמ"ק קיים יוצאין אף על אייר. וכ"מ בגמרא, דבזמן דאיכא שלום דהיינו שבהמ"ק קיים הוו כולו ששון ושמחה וכו', ואילו היו מתענין בט"ב א"כ קרא דהו' ששון מתי יהיה זה. ונראה שמ"ש הרב ז"ל בזה הוא ט"ס. והמעין בסוגית הגמ' יבין זה כי מפורש הוא שם. עכ"ל. וכ"כ התוס' תענית (יב) ד"ה התם, דבזמן הבית לא היו מתענים בט"ב. וכ"כ המאירי ר"ה (יט). וע"ע במטה יהודה ובמחזיק ברכה (סי' תקנ סק"ב). ובשו"ת חתם סופר (חאו"ח סי' קנז). ובס' תרועת מלך על ר"ה (סימן לד אותיות ג ד). ע"ש. וכן י"ל במדרש בפתיחתא דאיכה רבתי (סי' יז), ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, אלו ישראל, מאחר שיושבין ואוכלים ושותים ומשתכרים בסעודת ט"ב, יושבין וקוראים קינים ונהי ואיכה, ופי' בענף יוסף, דר"ל בסעודת ט"ב עצמו, ובזמן הבית שאז היה לששון ושמחה, ומ"מ היו קוראים איכה לזכרון. ע"ש. וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה אסאד (חיו"ד סי' שנט אות ד). ע"ש. אך אינו מוכרח. וע' הגהות הרד"ל שם. ובשו"ת אפרקסתא דעניא (סי' מז אות ב). ע"ש. וע' להרב קרבן העדה (רפ"ד דשקלים). וע"ע בסימן שאח"ז (אות ג).

(ח) המורם מכל האמור כי דעת הרבה פוסקים שאף ט"ב תלוי ברצון, ואינו מד"ק, ולפ"ז ק' על מרן הב"י שפסק לאסור לטעום ולפלוט בט"ב, יותר משאר צומות. ואם מפני שיש אוסרים אף בשאר צומות הכתובים, וכמ"ש התוס', ובצירוף דעת האומרים דט"ב חמיר טפי שאיסורו מד"ק, פסק לאסור בט"ב מיהא, זיל לאידך גיסא שיש מתירין אף ביוה"כ, וכנראה מדברי המאירי ורש"ג הנ"ל. וכן דעת המרדכי תענית (סי' תרכו) בשם ראב"ה. ובדרבנן (ט"ב) שומעים להקל. ודוחק לומר ג"כ

שמכיון דט"ב חמיר טפי לפי הנהגת הדורות, וכמ"ש הרשב"א, הואיל והוכפלו בו צרות, משום הכי פסק לאסור בטעימה, דסו"ס עיקרא דהאי מילתא תליא במנהגא, והאידיא קבעו חובה לכל ד' צומות, וכמ"ש הרמב"ן וה"ה והטור. (וכן ראיתי בס' ארחות חיים בהגהות מהרש"ם (סי' תקנד סק"ט), שהביא ראיה מתשו' הריב"ש הנ"ל לד' הט"ז, דט"ב לאו ברצו תליא מילתא. ע"ש). לכן נראה שדעת הטוש"ע שפסקו להחמיר בט"ב, לפמ"ש בס' האשכול ח"ב (עמוד ג) בשם הר"י אלברצלוני, דבט"ב ויהכ"פ ודאי טעימה אסורה. דק"ל אסור להושיט ידו במים, וכל הנאה אסורה. ע"כ. וכ"כ המאירי פ"ק דתענית (עמוד כו) סוף ד"ה שאר. ע"ש. וכה"ג כ' הקרבן נתנאל (בפ"ק דתענית סי' טו) דה"ט משום דט"ב ויהכ"פ חמירי בה' עניים. ע"ש. וע"ע להמשנ"ב בבאה"ל (סי' תקסז). ודי בזה.

(ט) ומעתה נבא לנ"ד, כי הנה בשיורי כנה"ג (סי' תקסז) נשאל ע"ז, וכ', שלדעתי אסור לשתות הטוטון אפילו בתענית יחיד, ועכ"פ בתענית ציבור שומר נפשו ירחק מזה, שאע"פ שלד' הרא"ש והטוש"ע מותר לטעום חוץ מיהכ"פ וט"ב, אלמא דאף בת"צ אמרין הנאה לא קביל עליה, מ"מ לד' התוס' דס"ל דדוקא בתענית יחיד שצריך קבלה מותר לטעום, משא"כ בת"צ, וכ"פ הרמ"א בהגה, יש לאסור שתיית הטוטון. ומלבד האיסור, הרי שם שמים מתחלל על ידם בשתייתם אותו בראש כל חוצות, שהגוים מלעיגים ע"ז, כי הם אינם שותים אותו ביום תעניתם. עכת"ד. והנה לדין דקבלנו עלינו הוראות מרן, ומותר לטעום בת"צ חוץ מט"ב, ה"נ מותר לעשן הסיגריות בשאר תעניות, חוץ מט"ב, לפי דמיון השכנה"ג. ואין למצוא קולות בזה ע"פ סברת האומרים דט"ב נמי תלי ברצו, דאכתי כיון דאסור להושיט אצבעו במים, ה"נ אסור לטעום. וכמ"ש האשכול בשם ר"י אלברצלוני, מקור דין זה. והנה נראה שהרב שכנה"ג מדמה בהדרגה עישון הסיגריות בכוונה, לאכילה ושתייה דרך טעימה, הואיל וא"צ לברך על עישון הסיגריות, אלמא דלא דמי לאכילה ושתייה ממש. וכמ"ש המג"א (סי' רי סק"ט), וז"ל: צ"ע באותן שנותנים הטובאק לתוך השפופרת ומדליקין אותו, ושואבין העשן לתוך פיהם וחוזרים ופולטים אותו, אי דמי לטועם ופולט שא"צ ברכה, או דילמא דמי לריח שצריך לברך, ק"ו כאן שגם הגוף נהנה ממנו שהרבה שבעים ממנו כמו שאכלו ושתו. וצ"ע. עכ"ל. והסכימו האחרונים שם שא"צ לברך. וה"נ דמי לטועם ופולט. ומש"ה לדעת מרן בשאר ת"צ מותר חוץ מט"ב. (וכ"ש כששואף העשן אל קרבו ובולע, דחמיר טפי, ובט"ב מיהא ראוי להחמיר). וגם נראה שהרב שכנה"ג ס"ל דחמיר קצת מדין טועם ופולט, ולכן נוטה לאסור גם בתענית יחיד, וכעין מ"ש המג"א שהרבה שבעים ממנו כאילו אכלו ושתו. וע' במחב"ר (סי' ר"י סק"ד). ושור"ר שכ"כ בשו"ת בית יהודה (סי' ח) בדעת השכנה"ג. ע"ש. וע' שד"ח מע' חמץ ומצה (סי' א אות ג).

(י) אמנם נראה שבאמת אין דמיון בין עישון הסיגריות לאכילה ושתייה, ולא קרב זה אל זה, וכמ"ש הרה"ג מהר"י עייאש בס' מטה יהודה (סי' רי סק"ב) ע"ד המג"א הנ"ל, שאחר המחילה אין כאן ספק כלל, שהרי אין בו שום דבר שיש בו ממש, כדי שיקרא אוכל, ואין זה אלא עשן בעלמא. ע"ש. (וכיוצא בזה כתב בס' שעות דרבנן דפ"ב סע"ב לענין תענית). ואפי' לדברי המג"א, שאני התם גבי ברכת הנהנין, שתקנו חז"ל לברך על הריח, משא"כ לגבי תענית שלא נאסר להריח בבשמים, וכמ"ש המג"א (סי' תקנו סק"א), והש"ך ביו"ד (סי' רסה ס"ק יב), ובשו"ת פעולת צדיק ח"ב (ס"ס כג), בשם מהר"ם די לונזאנו, בס' שתי ידות. י"ל שמותר ג"כ לעשן סיגריות. וע' בשו"ת כתב סופר (סי' כד). וראיתי בשו"ת בית דוד (סי' שמג) שבאמת כתב ליישב מנהג העולם שמעשנים סיגריות בת"צ, שאפי' לד' התוס' דבת"צ אפי' הנאה קיבלו עליהו, היינו דוקא ממין עיקר התקנה שתקנו שלא לאכול ולשתות, אבל הנאה שאינה של אכילה ושתייה, לא גזרו עליה, שא"כ יאסר בכל ההנאות, קול ומראה וריח ורחיצה וסיכה ות"ה, אלא ע"כ לא אסרו אלא הנאת אכילה ושתייה, וה"נ הנאת שתיית הטוטון לא אסרו. ע"כ. והנה אע"פ שאפשר לדחות הוכחת הב"ד משאר הנאות, ע"פ מ"ש המג"א הנ"ל, שהרבה שבעים משתייתן כמו שאכלו ושתו, ולפ"ז לא דמי לשאר הנאות, מ"מ לקושטא דמילתא הרי אין כאן אלא עשן בעלמא. (ודמי קצת למי שמקבל זריקות כח וכיו"ב, שמתחזק כאילו אכל ושתה. ובודאי דלא חשיב כאוכל ושותה לענין תענית וכדומה). וגרע מזיעת אוכלין ומשקין, דחשיב כממשן, לענין איסור והיתר, וכמ"ש ביו"ד (סי' צב ס"ח, וסי' קכ"ג סכ"ד). וע' פסחים (כד:). וע' בס' מטה יהודה (סי' קנח סוף סק"ו), ובשו"ת רב פעלים ח"א (חיו"ד סי' כד). ע"ש. דבזיעה יש

בה ממשות, משא"כ בעשן בעלמא. ולכן אף לדברי המחמירים שלא להריח בבשמים בט"ב, כמ"ש הרב גנת ורדים בגן המלך (סי' קמה). וכ"כ מהר"ח פלאג'י בס' מועד לכל חי (סי' י' אות ע"ד). וכן נראה דעת מן הש"ע ביו"ד (סי' רסה), ובאו"ח (סי' תקנט ס"ז). וכ"כ הרה"ג מהר"א שמאע בס' מכשירי מילה (פרק ו' אות י). ע"ש. מ"מ בנ"ד שאינו אלא עשן בעלמא גרע טפי ולכ"ע יש להקל. ומכ"ש לפי דברי הרופאים שהמעשן סיגריות בא לידי נזק ומחלות פנימיות, וביחוד מי שמרבה לעשן, ודמי למ"ש התוס' ע"ז (ס"ו:) דאפי' לרב דס"ל ריחא מילתא היא, מודה בבת תיהא דשרי, שהריח מזיק לו לפי שנכנס בגופו. ע"ש. וה"נ לנ"ד. ואפשר ג"כ דה"ט שאין לברך על עישון סיגריות, כיון שמזיק, ודמי למ"ש בברכות (לה:) שאין לברך על שמן זית מפני שמזיקו. ע"ש. [וע"ע בשו"ת מהרש"ג ח"א ס"ס כ. ודו"ק].

(יא) ועינא דשפיר חזי למרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תקסז סק"א) בשם מז"ה מהר"א אזולאי ז"ל, שכל שאפי' בת"צ הכתובים, כיון דברצו תליא מילתא, כתענית יחיד הם, ומותר לעשן בהם. ושמע שכן התיירו לכתחלה גדולי המורים בזמנו. וכל ע"ז החיד"א: שכבר נודע שהרב שכנה"ג אוסר לעשן הטוטון, והרב דרכי נועם (סימן לט) מתיר, אלא שכתב, שבט"ב משום חומרו של יום ואבלו ראוי להמנע מלעשן, כדי שלא יסיח דעתו מן האבל. ובזמנינו פשט היתרו זולתי בט"ב שיש מחמירין מפני האיבול, וכ"כ האחרונים. ע"כ. הראת לדעת דס"ל להחיד"א ז"ל שהעישון גרע מטועם ופולט, ולכן לא אסרו בט"ב מדין טעימה, אלא דרך חומרא מפני האיבול. (ע' ברכ"י סי' שטז סק"ה ד"ה וחזה). וכמ"ש כן הרב דרכי נועם ג"כ להחמיר בט"ב מטעם זה. ע"ש. וע' בס' בני חיי (סי' תקסז) שהביא דברי השכנה"ג, וכתב ע"ז, ושמעתי שמורי הרב בעל בני אהרן היה מחמיר על עצמו ולא היה שותה הטוטון לא ביו"ט ולא בתענית, ולא מפני שהדין כך, שבין ביו"ט בין בתענית שרי מדינא, אלא שהוא היה מחמיר על עצמו בזה. ומפי הרה"ג ר' משה בן חביב שמעתי שנקיי הדעת שבירושלים אינם שותים הטוטון בט"ב דוקא מפני האיבול, משום אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני. ע"כ. וכן הוא בשו"ת בית דוד (חאו"ח ס"ס שמג). ע"ש. וע"ע בשו"ת זרע אמת ח"א (ס"ס עג) שכ', שנראה שהעישון גרע מטועם ופולט, ולכן שרי לעשן בת"צ, אף לד' התוס'. ורק בט"ב יש לאסור כמ"ש הרב דרכי נועם. אלא שלא מלאו לבו להקל בת"צ. ע"ש. ואחר שנתפשט היתרו כמ"ש החיד"א אין לפקפק עוד בדבר. וכ"כ הרב פרי האדמה ח"א (דל"ח ע"ב), דהאינדא נוהגים רוב הת"ח בירוש' לשתות הטוטון בת"צ, ורק בט"ב אין שותים אותו עד לאחר חצות. ע"ש.

(יב) והטיב אשר דבר בקדשו הזר"א (ר"ס עג), להעיר עמ"ש בשירי כנה"ג, על הנוהגים היתר ביו"ט ובתענית, שהם סותרים את עצמם, שכיון שמתירים ביו"ט, צ"ל דחשיב להו כאכילה ושתיה, א"כ מטע"ז הי"ל לאסור בתענית. שהרי אף אי לא חשיב כאכילה ושתיה, הא קי"ל כב"ה שמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך, אלא דבעינן צורך קצת, והאיכא. וכו'. עש"ב. וכ"ש לפמ"ש היראים (סי' קיג), דלאו דוקא אוכל נפש הותר ביו"ט, אלא גם הנאה, דכתיב אשר יאכל לכל נפש, וקי"ל (פסחים כא:) כל מקום שנאמר לא יאכל בין איסור אכילה בין איסור הנאה. וכ"כ הרוקח (סי' רצז). וכ"כ הרמב"ם בפ' המשניות ביצה (כא:). וכ"ה בארחות חיים (דפ"ה רע"ג). ובס' עבודת הקדש (שער ג סי' ה). ובחידושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א לשבת (לט:). ע"ש. והרי יש הנאה בעישון הסיגריות ביו"ט. משא"כ בתענית הנאה לא קביל עליה. וכן הביא רביה מד' הפוסקים הללו, הגאון מהר"י נג'אר בקונט' חגי יהודה (ד"ל ע"ג), להתיר עישון הטוטון ביו"ט, שמודעת זאת שהנאת הגוף הוא לרגילים בו. ע"ש. וכן בשו"ת דרכי נועם (ס"ס ט) דחה דברי המביאים רביה לאיסורו ביו"ט, מהיתרו בתעניות. או להיפך. ע"ש. וכן דעת הרבה גאוני עולם להיתרו ביו"ט. וע"ע במחבר"ר (סי' תקיא), ובשע"ת שם. ובעקרי הד"ט (סי' כב אות לג). וכ"כ בשו"ת כתב סופר (סי' סו) שרבו המתירים על האוסרים בזה. ע"ש. וכן פשט המנהג בגלילות אלו. וכמ"ש בברכ"י (סי' תקיא סק"ב). וע"ע בס' פרי האדמה (דל"ח ע"ב), ובשלחן גבוה (סי' תקסז סק"ב), שנראה ג"כ להתיר, שהביאו להלכה דברי הבית דוד שמקל בזה משום שיש בו הנאת הגוף, והביא ראיות לדבר. ע"ש. וכן פסק בשו"ת בגדי ישע (חאו"ח סי' כ). ע"ש. ופוק חזי מאי עמא דבר. [וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ה חאו"ח סי' לט].

(יג) ועכ"פ אין לזה קשר לאסרו בתענית אחר שהותר ביו"ט, שאין זה אכילה ושתייה אלא הנאה. וכן מצאתי בס' מאורי אור (חלק עוד למועד, דל"א ע"א) שכ' זל"ל: ועישון הטבאק יש מי שאוסר ביו"ט, ואין בו ממש, וכן הוא אוסר בת"צ, והן דברים בדויים. ובקיצור של"ה כ' ממה נפשך אם אינו אוכל נפש נאסור ביו"ט. ולשחוק יחשב, מלבד בט"ב בבהכ"נ צריך להחמיר מפני היסח הדעת מאבילות. ושאר היום המוכרח לבריאות הגוף יעשן בצינעא. וכן הורה הגאון מהר"ר משה ראפ מפפ"ד. ע"ש. ונתכוון להשיב ע"ד השכנה"ג הנ"ל, ומבואר שדעתו להקל מדינא אף בט"ב. (אלא דבשעת הקינות אין להסיח דעתו מן האבילות עי"ז). וע"ע בשו"ת הר הכרמל (סי' יט), שהעלה ג"כ להתיר אף בט"ב, שאין כאן לא הנאת גרון ולא הנאת מעיו. ומה שי"א ששבעין משתייתו, אין זו שביעת מזון והשבת הנפש, אלא שטבעו להפר תאות המאכל. ואין לאסור משום היסח הדעת מאבילות, שזו חומרא יתירה, ומה ענין זה לזה, והלא לא אסרו בד"ת אלא משום שמחה, ולא משום היסח הדעת מאבילות, והרי אין לך היסח הדעת גדול מהעוסק בתורה, ולכן אסרו ללמוד קודם בדיקת חמץ, ולא יקרא לאור הנר, אלא ודאי אין לזה ענין להחמיר, ולמה נאסור שאיבת הטוטון יותר מעסק הדיבור ושיחת חולין כל היום. ומ"ש הרב דרכי נועם שיש בזה היסח הדעת מאבילות, כבר כתבתי שאין בזה היסח הדעת. עכת"ד. וכ"כ הרה"ג מהר"י נג'אר בס' חגי יהודה (ד"ל ע"ג), שאע"פ שמותר לעשן ביו"ט, בט"ב נמי מותר. ואע"פ שאסרו הנאה של רחיצה. שאין לך אלא מה שאסרו חכמים. ע"כ. וכ"כ בשו"ת מחנה חיים ח"ג (חאו"ח סי' מג אות ג) שבאמת אין כאן תרתי דסתרי ביו"ט ובתענית. ע"ש. וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי תנינא (חאו"ח ס"ס לג). ע"ש. ודלא כמ"ש הגרי"ח בס' עוד יוסף חי (פר' ואתחנן דקט"ו רע"ב) שיש בזה תרתי דסתרי. ע"ש. דליתא. וה"ז כמבואר. וכבר כ' בשו"ת הר הכרמל שם, שאפי' ברחיצה קי"ל (בסי' תריג ס"ד), דמי שהוא אסטניס ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקנח פניו במים מותר אפי' ביוהכ"פ, וכ"ש בט"ב. וה"נ למי שהורגל לעשן, ואין דעתו מיושבת עליו בלא זה, אין לאסרו משום תענוג והנאה. ע"ש. ודפח"ח.

(יד) ומ"ש עוד השכנה"ג לאסרו משום חילול ה' שהגוים מלעיגים וכו', כבר כ' להשיב ע"ז בשו"ת בית דוד (סי' שמג), שמלבד שהגוים אינם יודעים מתעניתנו בימים אלו, כבר הם יודעים כי לא כצורנו צורם ואין תורתנו כתורתם, ואם מלעיגים אינו אלא מרוע לב ואין לחוש להם. וכמו כן הם מלעיגים על הלולב וערבה וכו'. ע"ש. ויתר על כן ראיתי בשו"ת הר הכרמל (סי' יט) הנ"ל, שכתב, דמי יודע למה עושים כן העכו"ם לאסור שאיבת הטוטון אפשר מחמת חק עכו"ם, וא"כ אדרבה אין לעשות כמותם, ומה לנו לחוש לשטותיהם. ע"כ. (והשיג בזה על הדרכי נועם שהחמיר מטע"ז). אולם ראיתי למהר"ר עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (סי' ח) בד"ה תחלה, עמ"ש הרב השואל להעיר ע"ד השכנה"ג, שכ' שיש חילול ה' בזה לעיני הגוים, וכ', דאדרבה איפכא מסתברא שאם להם אסור לנו יהא מותר משום חוקות העכו"ם. וכמ"ש הרמ"א (סי' תקפא), שמותר לאכול קודם עמוד השחר בערב ראש השנה, משום חקות העכו"ם שמתענים ערב חגיהם, וע"ז כ' לדחות, דלא שייך חק עכו"ם אלא בקום ועשה, משא"כ בשב ואל תעשה שאינו מעשן, ולא דמי לתענית דחשיב כקו"ע, שא"א לאדם כפי הטבע שישב כל היום שרוי בלא אכילה. ע"ש. וכיו"ב כ' בשו"ת חות יאיר (סי' רלד). ע"ש. אבל בשו"ת מהרש"ם ח"ד (סי' קמה אות ה) כ' לדחות שכפי שנתפשט העישון בזה"ז ורבים הורגלו בו כל היום דמי ממש לתענית. ע"ש. וע' בשו"ת מלמד להועיל (סי' קיב) שהביא מ"ש מהרש"ם בארחות חיים שאם נמנע מלעשן מטעם זה עובר על ובחקותיהם לא תלכו, כמ"ש הרמ"א בסי' תקפא, והקשה ע"ז מד' המג"א (סי' רמד סק"ח). והוכיח מזה דשאני ערב ר"ה שהוא מנהג חדש, אבל שביתה בשבת ועינוי בט"ב שהם מצות התורה, כל שהגוים זהירים באיזה פרט צריכים גם אנו להזהר, וכד' הדרכי נועם. ע"כ. ואינו מוכרח. וע' בשו"ת כתב סופר (חאו"ח סי' מ) בד"ה והנה המג"א. ובס' תורה שלמה (פרשת יתרו דף קנד ע"ב). ובמש"כ לעיל (חאו"ח ס"ס י). ע"ש. וע' בס' מטה יהודה (סי' תקפא). ובדעת תורה (סי' תקנט). ע"ש. ועכ"פ הדבר ברור לדינא שאין לחוש בזה משום לעג השאננים. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' ה). ודו"ק היטב.

(טו) ברם אשכחן להמחב"ר (סי' רי ס"ק יג), שראה כתוב למז"ה מהר"ר יצחק אזולאי בן החס"ל ז"ל, בכ"י, שאחר פטירת הגאון ר' שבתי פולאסטרו ז"ל, חלם שהשביע את הרב הנז', בשם ה' צבאות, שיגיד לו מה שאומרים בשמים על שתיית הטבאק. ואמר לו הרב הנז', שהשותהו ביו"ט

משמתין אותו, והשותהו בט"ב מקללין אותו, וכן לשותהו ומעלה עשן תחת חפת חתנים, סימן עשן בחופה למה (ב"ב עה) ע"כ. וא"כ מבואר שיש לאסור שתיית הטוטון בט"ב. אולם באמת כגון זה אמרו חכמים (הוריות יג:) דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, ואין להוציא דין משום חלום, מכיון שע"פ ההלכה מותר, וכמבואר לעיל. וכן מוכח ממ"ש מהר"א אזולאי שאף בת"צ הכתובים מותר לעשן כיון דברצו תליא מילתא. וכבר כתבנו לעיל ששיטת הרשב"א והריטב"א ועוד, דאף ט"ב תלוי ברצו וא"כ מותר ג"כ לעשן בו, וכ"ש דלא עדיף מטועם ופולט, שהרבה פוסקים מתירין אף בט"ב, ואף להחולקים י"ל שידודו בעישון דמשרא שרי, וא"כ אין מקום לקללה זו. וע"כ י"ל שאין להשגיח בדברי חלומות כאלו אפי' להקל. וכדאמרינן (סנהדרין ל), הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו, ובא בעל החלום וא"ל כך וכך הם במקום פלוני הם של מעשר שני הם, זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. ע"ש. ובחלום דגברא רבא כר"מ נמי אמרינן הכי בהוריות (יג:). וכ"כ בשו"ת הרשב"ץ ח"ב (סי' קנט) שאין להורות לאחרים ע"פ דברי חלומות. ע"ש. וע' באור זרוע (פ"ב דע"ז סימן ר') ובהגהות אשרי (שם סי' מא) שרבינו אפרים התיר הלכה למעשה דג שקורין בורביטא, וא"ל בחלום שהתיר שרצים, וחזר בו מהוראתו. וכ' ע"ז בשו"ת נוב"י מה"ת (חיו"ד סי' ל), שבאמת דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, ומעולם לא שמענו להוכיח דין ע"פ חלום, שהחלומות שוא ידברו, אע"פ שר' אפרים היה חסיד גדול וחושש לחלומות. ע"ש. וכן מוכח ממ"ש מרן החיד"א בס' דבש לפי (בקונט' צנא דדובשא דף א ע"א), שהרוצה להחמיר על עצמו שלא להדליק הפיפא מנר חלב (בצירי), לחוש לחלומות של הגאון ר' דוד גרשון, שבשמים מענישים מי שמיקל בכך, וכן חלם גדול אחר שבשמים מנדים למי ששותהו ביו"ט, הגם שע"פ הדין העיקר כד' המתירים, מ"מ הרוצה להחמיר מצד החלומות הנ"ל תע"ב. ע"כ. וע' במחזיק ברכה א"ח (סי' ר"י סק"ח) שהגאון ר' דוד גרשון חלם שבשמים מנדין המדליק סיגריה מנר של חלב. ע"ש. אלא שעכ"פ אין שום הכרח מן הדין לחוש לדברי חלומות. וע' בשם הגדולים (מע' ר' אליעזר בר נתן, מע' א אות קצט) שדייק שיש לחוש לד' חלומות. ושוב הקשה מהגמ' (סנהדרין ל) הנ"ל, וד' הפוסקים. ע"ש. וע' בשו"ת פרי השדה ח"ב (ס"ס כו) בד"ה והנה. ובכף החיים יו"ד (סי' צב ס"ק קיא). ע"ש. ואכמ"ל. ובאמת דהכא מצידה תברא שאומר שהשותהו ביו"ט משמתין אותו, וכמה גאוני עולם צדיקים וחסידים רבים שתו רבים ישתו הטבאק, ולית דחש להא, וכמש"כ לעיל (אות יב) שרבו המתירים בזה, והכי עביד עובדא בנפשיה הגאון חכם צבי ז"ל, וכמ"ש מר בריה הגאון יעב"ץ בס' מור וקציעה, והובא במחב"ר (ר"ס תקיא). וכן עשה מעשה הרב בית דוד ז"ל, כמ"ש בשלחן גבוה (סי' תקסז). וכ"כ בשו"ת כנף רננה (סי' נד), שכן מנהג חסידים ואנשי מעשה. (ומכיון שאפי' למ"ש משמתין לו, לא חיישינן, כ"ש לקללה דקילא משמתא, דלא חיישינן, והדרינן לעיקר דינא שמותר גמור הוא לעשן בט"ב). ואין להקשות דביו"ט מיהא נחוש כיון דבשמתא קאי, וכדאמרינן (נדרים ח) נידוהו בחלום צריך עשרה בני אדם להתיר לו, דשאני הכא דתליא מילתא בעיקר הדין, ובתורה אמרינן לא בשמים היא, וכמ"ש בב"מ (נט:). ולא דמי להתם דאפשר שנתנדה בשליחות המקום, (כמ"ש הר"ן שם), על איזה עבירה שחטא. ועוד ששם הוא אדם פרטי, משא"כ להורות לצבור ולאסור על כל העולם. וע' ביו"ד (סי' רי ס"ב) גבי נודר בחלום. וע' בזה בשו"ת הרשב"ץ ח"ב (סי' קכח). ובשו"ת שיבת ציון (סי' נב). וע"ע להלן (סי' מא אות יט כ). ע"ש. ובס' חכמה ומוסר (אות קעח), פירש דברי החלום דמיירי באופן שהשותה הטוטון אין לו שום צער במניעת שתייתו, אבל מי שרגיל בו ואדוק בשתייתו מאד, ואם ימנע מלשתותו יגרם לו צער רב, איך יוכל בעל החלום למנוע שמחת יום טוב מבנ"א, ואדרבה בכה"ג השותהו מצוה קא עביד להתענג ביו"ט ולא לצער עצמו וכו'. ע"ש. וע"ע במש"כ בס"ד בשו"ת יביע אומר ח"ה (חאו"ח סי' לט). ודו"ק.

(טז) ובדבר מ"ש השכנה"ג (סי' תקנא) שבא מעשה לידו באחד ששתה הטוטון בט"ב ונידוהו, כי גדל עונו מנשוא, וכמ"ש לקמן (סי' תקסז). ע"ש. והביאו בקמח סולת (דק"ח ע"ג). וכן כ' מהרח"א בתקנות חנן אלהים, הובא ברוח חיים (סי' תקנד סק"ה). ולפע"ד היה נראה לפקפק ע"ז מדברי השכנה"ג גופיה (שם) שכ', שאין לנדות למי שנסתפר בט"ב שחל ביום ה', כיון שכן הוא דעת התוס' (תענית ל). ואע"פ שרבינו המחבר כ' שאין לסמוך על הוראה זו, מ"מ לנדות האיש העושה זאת, נ"ל דלאו שפיר דמי, שנראה כפוגע בכבוד רבותינו בעלי התוס'. וענשתיו ממון מפני שעבר על הוראת רבינו הגדול המחבר. ע"ש. (וכיו"ב כתב בשו"ת הריב"ש החדשות (סי' לד דנ"ג ע"א) שאין לגזור

גזרת נידוי שלא לטבול ביום שמיני לספירתה בלא אונס, מאחר שהרז"ה בעל המאור וסיעתו ס"ל להתיר, אע"ג דלא קי"ל הכי. ע"ש). והנה אף כאן כיון שיסוד איסורו מפני שאסור לטעום ולפלוט בט"ב ויוה"כ, (וכמ"ש בס' /השורה הבאה נדפסה בטעות שלא במקומה, במקור/ תקסז), ובזה הרי דעת רב שרירא גאון וראב"ה והמרדכי והמאירי להקל אף ביוה"כ, אף שעבר ע"ד מרן שפסק כהאוסרים בט"ב, אמאי לא נחוש לכבוד הגאונים שמתירים, ודי בקנסא וכיו"ב. וע"ע בשו"ת מעשה אברהם (חאו"ח סי' כז, די"ח ע"ב), ובס' רוח חיים (סי' תקנ"ד ס"ק א), מ"ש בזה. והנה גם בדין תספורת בט"ב שחל ביום ה' מפורש לאסור בהר"ן, וכ"נ דעת הרא"ה והריטב"א והמאירי, דלא שרי אלא כשחל ט"ב בע"ש, (בזמן שמקדשין ע"פ הראיה), שאז מותר להסתפר בחמישי מפני כבוד השבת, אבל חל בחמישי לא, שיש פנאי להסתפר אחר ט"ב, ואעפ"כ חיישין לכבוד רבותינו בעלי התוס', וה"נ נימא הכי. וע' בב"י (ר"ס תמג) שהסומך על בעל המאור להתיר חמץ באכילה עד ליל פסח ראוי לנזיפה, כיון שהוא יחיד במקום רבים. ע"ש. ותמה ע"ז הגאון יעב"ץ בס' מור וקציעה שם, דהאי בר נח"ש הוא, שפוסק כיחיד נגד הרבים. וע' במחב"ר שם. ודו"ק.

(יז) ונראה דה"ט דהשכנה"ג, דס"ל דגרע מטועם ופולט, וכמש"כ לעיל (אות ט), אשר לכן נטה קו להחמיר אף בתענית יחיד, וכמ"ש ג"כ המג"א שהוא משביע כאכילה ושתייה, ובצירוף ג"כ שמסיח דעתו מן האבילות. וכמ"ש הגאון יעב"ץ בסידורו שערי שמים, והובא בכה"ח (סי' תקנ"ד סק"ג) וז"ל: שתית הטוטון אסר השכנה"ג, ונידה ע"ז, והדין עמו, דלא גרע מתענוג וטיול והיסח הדעת מאבילות. וכן נהג אבא מארי הגאון ח"צ ז"ל לענוש העובר במזיד. ומ"מ לצורך קצת כגון לעשיית צרכיו, פשיטא לי דשרי במקום שאין רואים כדי שלא ילמדו להקל, וכ"ש בלילה דקילא קצת בלא"ה לענין מלאכה, וע"ז סמכתי ועבידנא עובדא בדידי בלילה כשהוצרכתי לכך. ולא חמיר מרחיצה דשרי לצורך שלא לשם תענוג. ע"כ. וע' בעקרי הד"ט (סי' כב אות לג). אמנם בס' מאורי אור (עוד למועד, דל"א ע"א) הטיח דברים נגד הרב שכנה"ג בזה בזה"ל: וד' המחבר ההוא שמנדין אותו ע"ז, מי נתן מקל ורצועה בידו על דבר שאינו כלום, ואולי במדינתו יושבין בבהכ"נ כל היום, לכך החמיר ואיים. וכו'. ע"ש. וגם הלום ראיתי להגאון משאוול בשו"ת זכר יהוסף (ס"ס קצח) שפקפק ע"ד הכנה"ג שהחמיר בזה, והביא דברי הגאון יעב"ץ שמיקל לעשן בט"ב בצינעא, ומ"ש המאורי אור הנ"ל, וכו' שאין להחמיר במה שאין בו חשש פקפוק לדינא, ורובי חומרות נוספות שאינם לסייג, גורם לגרוע מה שמחוייב מן הדין, ואולי שהחמיר השיורי במקומו בפרהסיא למזלזל באזהרותיו על דרך שאמרו (ברכות יט) מנדין על כבוד הרב. ובפרט שנודע שהשיורי כנה"ג נכשל (במחכתה"ר) אז לבטל לגמרי התענית דט"ב שהאמין לשמועת שקר שהגיע הזמן שיהפך לשמחה, וכנודע שמינהו אז שבת צבי שר"י, לרב באזמיר, והעביר את הגאון ר' אהרן לפפא שהתנגד אליו, כמובא בציצת נובל צבי. ולזה החמיר השיורי לשנה הבאה גם בענויים שאינם מחוייבין מן הדין להוציא מלבן של צדוקים, הנתעים באותו העת. ומטעם זה החמיר ג"כ שלא לעשן ביו"ט שהתועב ביטל כל החגים. וכו'. עכ"ל. ואף שלפע"ד שמדברי הכנה"ג מוכח שאיסורו הוא ע"פ הדין, ואינו בגדר הוראת שעה, כאשר עיני המעיין תחזינה מישרים. מ"מ בעיקר הדין נראה שהעיקר להקל בזה. (ובאמת שהמעין בדברי הכנה"ג בדיני ט' באב עיניו יחזו שבכמה דברים מחמיר בניגוד לדעת מרן. וכבר תפס עליו בס' טהרת המים בשיורי טהרה (מע' ט אות כד). ואפשר דה"ט כמ"ש הזכר יהוסף הנ"ל. ודו"ק). וכן ראיתי בס' ארחות חיים (סי' תקנ"ט סק"ג) בהגהת מהרש"ם, שכו', שאף הגאון ר"י מליסא בעל מקו"ח, נהג לעשן בט"ב גם קודם חצות, אך בצינעא בתוך ביתו. ע"ש. ואחרי שכן דעת כמה גדולים, י"ל הלכה כדברי המיקל באבלות ישנה, בדבר שאין לו שורש לאסור ע"פ הש"ס והפוסקים.

(יח) והן אמת שראיתי בשו"ת שערי רחמים פראנקו ח"ב (סי' לא), שחרה אפו על מי שהיקל בזה נגד דעת השכנה"ג שאסר העישון בכל תוקף, וצדיק עתק דברי הכנה"ג בזה, אשר מפיו לפידים יהלכו לאסור איסר בזה, ושכבר קיבלו עליהם לאסור כדבריו. ע"ש. אולם לא ראה הרב ז"ל דברי האחרונים הנ"ל שכו' להקל בזה. וכ"כ עוד בשו"ת מחנה חיים ח"ג (סי' מא אות ג) שפשט המנהג להקל בעישון בט"ב באב. ע"ש. וכ"כ להקל בשו"ת פעולת צדיק ח"ב (סי' כג). ע"ש. וכן ראיתי להגאון מבוטשאטש באשל אברהם (ס"ס תקסז), שכו', אודות העישון בתענית, פשיטא שאין שום פתחון פה על הנהגים להתיר, וגם אותם שכו' להחמיר, היה כוונתם רק בעישון טאבאק רטוב מאד, ובולעים



העשן וההבל היוצא מלחות הרטיבות, שיש בזה חשש דדמי להבל היוצא מן המשקים שהוא כמשקים. משא"כ במדינתנו אין שום פתחון פה כל שהוא לחשוש בזה, שאין הטאבאק לח כל כך שיהיה מההבל איזה ממשות. והמחמירים היתה כוונתם רק למיגדר מילתא מקלות ראש. עכ"ד. הרי לפנינו כמה אחרונים שהקילו בזה, ויומא כי האידנא אין מנהג קבוע בזה. אשר על כן נלע"ד שהמצטער בזה יכול להקל לעשן בט"ב בצינעא בתוך ביתו. והרוצה להחמיר תע"ב. (וכמו כן יש להקל בזה לאבל כל ז' ימים, אע"פ שנאסר ג"כ בהסח הדעת מאבלות. וכן פשוט המנהג ולית דחש להא. וכן מצאתי בספר חינא וחסדא ח"א (דף קג סע"ד) שכ' שאפילו לד' המחמירים שלא לעשן בט"ב באב, י"ל דדוקא באבלות ישנה החמירו, אבל באבלות חדשה שיש לחוש שמא תטרף דעתו עליו, וגם הוא דבר קשה להמנע מהעישון שבעת ימי אבלות, לכן יש להתיר עישון לאבל. ע"ש. וכן העלה להקל בזה בס' טהרת המים בשו"ר טהרה (מע' א אות סד). ע"ש. וכן העלה הגאון ר' אברהם ענתבי בס' חכמה ומוסר (הלכות יו"ט סי' קעח). ודחה דברי הבית דוד שכ' לאסור גם לאבל עפ"ד הדרכי נועם בט"ב. וכ' דלא דמי דשאני הכא דהוי שבעה ימים, אבל ט"ב כדאי הוא בית אלהינו לבטל העישון יום אחד. ומעולם לא שמענו ולא ראינו מי שנמנע מלעשן בימי אבלו. ע"ש. וכן עיקר. ומה גם שהלכה כדברי המיקל באבל. וזה פשוט). והיעב"א.

**\*\* נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן\*\***